

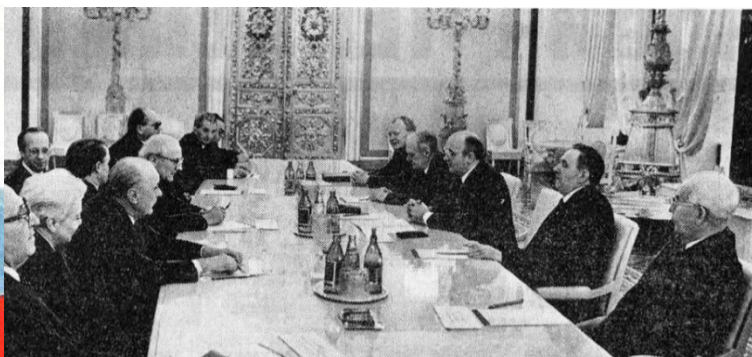

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova
Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române
Muzeul Național de Istorie a Moldovei

Conferința științifică

EPOCA LUI GORBACIOV

ȘI TRANSFORMĂRILE DIN BLOCUL COMUNIST

21 septembrie 2025, 10.00
Sala Albastră, Muzeul Național de Istorie a Moldovei
Chișinău, str. 31 August 1989, nr. 121A

PROGRAM

21 septembrie 2025

10.00 Deschiderea conferinței

- mem. cor. al AȘM **Gheorghe COJOCARU**, directorul Institutului de Istorie al USM
- conf. univ., dr. habil. **Florin ABRAHAM**, directorul Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române

10.15-12.15 Secțiunea I

Moderatori: conf. univ., dr. habil. **Florin ABRAHAM**, conf. univ., dr. **Anatol ȚĂRANU**

- conf. univ., dr. habil. **Florin ABRAHAM**, *„Gorbymania”: între iluzia „comunismului cu față umană” și realitatea competiției Marilor Puteri*
- mem. cor. al AȘM **Gheorghe COJOCARU**, *De la perestroika lui Stalin la perestroika lui Gorbaciov: consecințe și impact asupra evoluțiilor din URSS și blocului comunist din Estul Europei*
- conf. univ., dr. **Octavian ȚÎCU**, *Reformele lui M. Gorbaciov și ieșirea din comunism: o perspectivă asupra tranziției postcomuniste în Europa de Est*
- dr. **Vasile BUGA**, *De la acceptare la respingere: poziția PCR față de reformele lui Mihail Gorbaciov (1985-1989)*
- dr. hab. **Elena NEGRU**, *Lupta pentru control ideologic în RSSM (1986-1989)*
- conf. univ., dr. **Anatol ȚĂRANU**, *Reforma care a scăpat de sub control. Renașterea națională în RSS Moldovenească*

12.15-12.45 Pauză de cafea

13.00-15.00 Secțiunea II

Moderatori: dr. **Vasile BUGA**, acad. **Valeriu PASAT**

- dr. **Florin-Răzvan MIHAI**, *Anii izolării de Vest și Est. România în sistemul relațiilor internaționale între 1985 și 1989*
- dr. **Ana-Maria CĂTĂNUȘ**, *O fereastră închisă. Reacții românești la perestroika și glasnost*
- prof. univ., dr. **Constantin HLIHOR**, *„Factorul Gorbaciov” și doctrina „Sinatra”. Între eșecul unui proiect imperial sovietic și iluzia salvării*
- conf. univ., dr. **Virgiliu BÎRLĂDEANU**, *Revoluția Română din Decembrie 1989 în dezbaterile celui de-al Doilea Congres al Deputaților Poporului din URSS. Între prudență diplomatică și orizontul politico-ideologic al Perestroikăi*
- prof. univ., dr. hab. **Ion ȘIȘCANU**, *Elaborarea noului Tratat Unional și eșecul semnării acestuia*
- **Gabriela ȚĂRANU**, *Transnistria în anii politici de perestroika: geneza unui conflict înghețat*

„Gorbymania”: între iluzia „comunismului cu față umană” și realitatea competiției Marilor Puteri

Dr. habil. Florin ABRAHAM

Directorul Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului

Rezumat

În 1987 în ziarul „Los Angeles Times” apare noțiunea de „Gorbymania”, care se referă la simpatia surprinzătoare a liderului Uniunii Sovietice în unele țări occidentale. În cadrul studiului vor fi prezentate cauzele și formele de manifestare a simpatiei publice occidentale față de Mihail Gorbaciov, precum și posibile explicații ale impactului acestui fenomen asupra acceptării încheierii pașnice a Războiului Rece. „Gorbymania” a fost un fenomen unic în istoria confruntării dintre Occident și Uniunea Sovietică, care poate fi un factor explicativ pentru unele dintre deciziile luate de sovietici în perioada 1985-1991. Ipoteza persuasiunii opiniei publice va fi testată pentru a explica o serie de decizii istorice luate de Mihail Gorbaciov.

De la perestroika lui Stalin la perestroika lui Gorbaciov: consecințe și impact asupra evoluțiilor din URSS și blocului comunist din Estul Europei

Mem. cor. al AȘM Gheorghe E. COJOCARU

Directorul Institutului de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Rezumat

Prima perestroika, după cum se constata în istoriografia contemporană, a fost inițiată nu de M.S. Gorbaciov, ci de I.V. Stalin încă în anii '30 ai secolului trecut. Esența perestroikii staliniste se rezuma la intensificarea construcției socialismului într-o țară luată aparte - URSS - și consolidarea puterii absolute a Partidului Comunist și a organelor represive ale statului. Dimpotrivă, perestroika lui Gorbaciov și-a propus o aerisire a sistemului, transparenta, restructurarea și democratizarea socialismului de cazarma moștenit de la Stalin. Dar, pornind la drum, Gorbaciov n-a înțeles că anume sistemul era problema, nu soluția.

Reformele lui M. Gorbaciov și ieșirea din comunism: O perspectivă asupra tranziției postcomuniste în Europa de Est

Dr. Octavian ȚÎCU

cercetător științific coordonator, Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Rezumat

Destrămarea neuniformă a Blocului Comunist și prăbușirea URSS arată o paletă diversă de modele ale ieșirii din comunism. De la reunificarea Germaniei la modelul nordic, spre modelul balcanic și iugoslav, de obicei violent, ajungem la multitudinea republicilor sovietice, care au experimentat în mod diferențiat independența.

Comunicarea încearcă să explice rolul și impactul reformelor lui Mihail Gorbaciov în determinarea acestor evoluții politice diferențiate din statele Blocului Comunist și URSS.

De la acceptare la respingere: poziția PCR față de reformele lui Mihail Gorbaciov (1985-1989)

Dr. Vasile BUGA

Centrul de Studii Ruse și Sovietice "Florin Constantiniu" din cadrul Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului

Rezumat

Primele contacte româno-sovietice la nivel înalt după venirea la conducerea PCUS a lui M.S. Gorbaciov au evidențiat înțelegerea manifestată de conducerea PCR față de reformele inițiate de noul lider al CC al PCUS vizând depășirea „stagnării” prelungite din partid și societatea sovietică. Foarte curând, în cadrul convorbirilor dintre conducătorii celor două partide în anii 1987-1988, în relațiile româno-sovietice au apărut deosebiri de păreri tot mai pronunțate în privința esenței și direcției reformării vieții politice și sociale din cele două țări. În opinia conducerii române „perestroika” și „glasnosti” erau de natură să slăbească încrederea oamenilor în viabilitatea și forța de atracție a socialismului. Spre sfârșitul anului 1989 deosebirile de păreri s-au transformat în divergențe, fără a afecta însă raporturile bilaterale, pentru ca în perioada dinaintea evenimentelor din decembrie să se transforme în acuzații grave la adresa conducerii sovietice învinuite de amestec în treburile interne ale României.

Lupta pentru control ideologic în RSSM (1986-1989)

Dr. hab. Elena NEGRU

cercetător științific principal, Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Rezumat

Perioada Perestroikăi a accentuat tensiunile ideologice în RSSM, în special pe subiecte naționale și lingvistice. Această comunicare analizează modul în care Partidul Comunist al Moldovei (PCM) și KGB-ul au încercat să mențină controlul ideologic. Obiectivul lor a fost combaterea „naționalismului” și „revizionismului” impunerea unei viziuni oficiale asupra istoriei și identității „poporului moldovenesc”.

PCM a vizat explicit influența românească, considerând-o o luptă amplă pentru controlul identității, teritoriului și stabilității politice. Aceasta reflecta o teamă profundă a regimului sovietic de o posibilă dezintegrare și de pierderea hegemoniei ideologice și teritoriale. Pe măsură ce Perestroika aducea deschidere și slăbea controlul central, apariția sentimentelor naționale pro-românești era văzută ca un factor destabilizator. Prin urmare, combaterea influenței românești a devenit o măsură esențială pentru a preveni disidența și revoltele.

Concomitent, acțiunile poliției politice au evidențiat eforturile disperate ale regimului de a-și menține hegemonia ideologică într-o perioadă de liberalizare. Pentru a contracara emergența sentimentelor naționale și a influențelor percepute ca ostile, regimul a folosit atât propaganda și cenzura, cât și un aparat de securitate complex.

Reforma care a scăpat de sub control. Renașterea națională în RSS Moldovenească

Dr. Anatol ȚĂRANU

cercetător științific coordonator, Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Rezumat:

Reformele inițiate de Mihail Gorbaciov în cadrul politicii de perestroika au generat, în mod neașteptat pentru conducerea sovietică, o amplă mișcare de renaștere națională în RSS Moldovenească. Destinate să modernizeze sistemul sovietic și să-i prelungească existența, reformele au dus, în spațiul moldovenesc, la deblocarea energiilor identitare reprimare timp de decenii. Liberalizarea politică, glasnost-ul și relativa relaxare a controlului ideologic au creat condiții favorabile afirmării limbii române, recuperării memoriei istorice și contestării modelului sovietic de organizare statală. În RSS Moldovenească, perestroika a declanșat un proces care a depășit cu mult intențiile inițiale ale reformatorilor sovietici, transformându-se într-un catalizator al desprinderii de imperiul sovietic și al începutului procesului anevoios de reafirmare a identității naționale românești.

Anii izolării de Vest și Est. România în sistemul relațiilor internaționale între 1985 și 1989

Dr. Florin-Răzvan MIHAI,

Cercetător științific III, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului

Rezumat

Începând din 1985, regimul Ceaușescu s-a confruntat cu adversitatea concomitentă a celor două superputeri mondiale: Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii. Din perspectiva relațiilor internaționale, lovitura de grație dată României ceaușiste a fost alegerea lui Mihail Gorbaciov în funcția de secretar general al PCUS. Politica de reforme inițiată de liderul sovietic a fost respinsă în România, accentuând astfel izolarea acesteia în cadrul blocului estic. La fel de importantă a fost însă politica externă a noii conduceri de la Kremlin, care a pledat pentru destindere, dezarmare și pace în lume, ceea ce a dus la suprapunerea obiectivelor politicii externe sovietice și românești. În consecință, acțiunile României nu au mai ieșit în evidență, așa cum se întâmplase în deceniile anterioare. Ne propunem să prezentăm principalele direcții și acțiuni de politică externă ale României din 1985 până la căderea comunismului, urmărind legăturile diplomatice cu principalele puteri ale lumii, în contextul transformărilor politice specifice acestei etape târzii a Războiului Rece.

O fereastră închisă. Reacții românești la perestroika și glasnost

Dr. Ana-Maria CĂTĂNUȘ

Cercetător științific II, Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului

Rezumat

Venirea la conducerea URSS a lui Mihail S. Gorbaciov și lansarea politicii de restructurare (perestroika) și transparență (glasnost) a generat la nivelul unei părți a societății românești speranțe privind posibilitatea unei alinieri la noul curs sovietic și, astfel, la o schimbare la nivelul politicii interne din România. Comunicarea noastră își propune să scoată în evidență câteva dintre demersurile individuale din societatea românească în favoarea perestroika și glasnost, dar și modul în care regimul comunist, prin organele de presiune, s-a poziționat față de acestea.

„Factorul Gorbaciov” și doctrina „Sinatra”. Între eșecul unui proiect imperial sovietic și iluzia salvării

Prof. univ. dr. Constantin HLIHOR

Profesor asociat Facultatea de Istorie, Universitatea din București

Rezumat

Influența geopolitică a Doctrinei Sinatra asupra prăbușirii socialismului în țările est-europene este considerată unul dintre cele mai importante evenimente ale secolului XX. Chiar dacă subiectul a făcut deja obiectul a numeroase studii și cărți, această lucrare reia unele dintre întrebările legate de percepțiile greșite ale lui Mihail Gorbaciov asupra problemelor internaționale, viziunea sa despre cum poate un imperiu să supraviețuiască unei crize profunde, relația dintre Uniunea Sovietică și țările socialiste estice etc. Unele dintre cele mai răspândite neînțelegeri despre acest subiect sunt clarificate în acest articol.

Revoluția Română din Decembrie 1989 în dezbaterile celui de-al Doilea Congres al Deputaților Poporului din URSS. Între prudență diplomatică și orizontul politico-ideologic al Perestroikăi

Dr. Virgiliu BÎRLĂDEANU

șef secție Istorie contemporană, Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Rezumat

Revoluția Română din Decembrie 1989, etapă semnificativă în dinamica schimbărilor din Europa de Est, a constituit un test al noii orientări politico-ideologice anunțate de liderii sovietici. Dezbaterile desfășurate în cadrul celui de-al Doilea Congres al Deputaților Poporului din URSS dedicate acestor evenimente au surprins ambivalența tranziției sovietice de la solidaritatea tradițională cu regimurile comuniste la imperativele asociate politicilor de Perestroika și Glasnost`. În acest sens, evenimentele de la Timișoara și București au fost privite simultan ca o provocare externă și ca un examen intern al coerenței și limitelor noii politici externe sovietice, care trebuia să confirme procesul ireversibil de redefinire a rolului URSS în Europa și în arhitectura relațiilor internaționale de la sfârșitul Războiului Rece. Totodată, unele intervenții în agenda Congresului au reliefat tensiunile structurale ale politicilor de Perestroika, subliniind contradicția dintre discursul democratizării și preocuparea constantă a liderilor sovietici pentru menținerea controlului asupra mișcărilor și proceselor reformatoare, care subminau monopolul PCUS asupra puterii de stat și, prin urmare, apropiau inevitabila destrămare a organizării interne a URSS.

Elaborarea noului Tratat Unional și eșecul semnării acestuia

Dr. hab. Ion ȘIȘCANU

cercetător științific principal, Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Rezumat:

La începutul anilor 1980, Uniunea Sovietică se afla într-o stare profundă de stagnare. În 1985, Mihail Gorbaciov a preluat inițiativa de a implementa soluții menite să modernizeze URSS-ul. În contextul restructurării, a apărut ideea unui nou Tratat Unional, care ar fi clarificat statutul suveran al republicilor componente, dreptul acestora de a se separa de Uniune și prerogativele centrului, care ar fi fost atribuite de statele suverane. Totuși, Biroul Politic al PCUS și autoritățile pan-unionale au respins

aceste propuneri. În paralel, republicile unionale au început să-și declare suveranitatea. Pe 12 iunie 1990, Congresul Deputaților Poporului din RSFSR a adoptat Declarația de Suveranitate a Federației Ruse, ceea ce a marcat un punct de cotitură în relațiile dintre centrul unional și periferii. Mai multe republici, care se declaraseră suverane, susțineau sloganul „Republici puternice – centru puternic”, ceea ce schimba ordinea priorităților în procesul de reformare a URSS. Referendumul din 17 martie 1991 nu a reușit să aducă un consens pan-unional privind viitorul URSS. După alegerea lui Boris Elțin în funcția de președinte al Federației Ruse, la 23 iunie 1991, a fost lansat un nou proiect, numit Tratatul asupra Uniunii Statelor Suverane. Acest tratat ar fi urmat să transforme noua uniune într-un subiect de drept internațional, iar statele suverane ar fi fost recunoscute ca membri deplin ai comunității internaționale. Tratatul urma să fie semnat pe 20 august 1991. Însă, pe 19 august, a avut loc Puciul de la Moscova – o tentativă a unui grup de conservatori comuniști de a-l răsturna pe Mihail Gorbaciov și de a prelua controlul asupra țării. Înfrânt în fața mișcării de rezistență conduse de Boris Elțin și izolat pe plan internațional, puciul a dus la anularea Tratatului de Uniune, la prăbușirea URSS-ului, în urma proclamării independenței de către toate republicile membre, și la interzicerea PCUS.

Transnistria în anii politicii de perestroika: geneza unui conflict înghețat

Gabriela ȚĂRANU

cercetător științific, Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Rezumat:

Reforme inițiate de Mihail Gorbaciov în cadrul politicii de perestroika au declanșat un proces amplu de liberalizare politică și de redeșteptare identitară în fostele republici unionale, inclusiv în RSS Moldovenească. Aceste transformări au fost percepute ca o amenințare existențială de către elitele politice și industriale din regiunea transnistreană, profund rusificată și strâns legată de aparatul central al Uniunii Sovietice. În fața acestui val reformator, liderii locali din stânga Nistrului au mobilizat o retorică pro-rusă, au invocat „internaționalismul sovietic” și au cultivat mitul stabilității industriale, transformând aceste narative într-un instrument de rezistență împotriva reformelor democratice și de legitimare a tendințelor separatiste. În paralel, factorul geopolitic și interesele centrului unional au favorizat instrumentalizarea mișcării separatiste ca mijloc de frânare a procesului de dezintegrare a URSS. Astfel, perioada perestroikăi a constituit o etapă decisivă în cristalizarea fenomenului separatist în regiunea transnistreană, punând bazele unui conflict care, deși a fost înghețat, continuă să rămână nerezolvat și cu perspective incerte de soluționare.

Comitetul științific:

mem. cor. al AȘM Gheorghe COJOCARU

conf. univ., dr. habil. Florin ABRAHAM

dr. Vasile BUGA

conf. univ., dr. Ludmila D. COJOCARU

Comitetul organizatoric:

conf. univ., dr. Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC

conf. univ., dr. Virgiliu BÎRLĂDEANU

Evenimentul este organizat în cadrul proiectului „Parteneriat pentru consolidarea rezilienței societății prin promovarea valorilor democratice și diseminarea cunoștințelor istorice: schimb de experiență și aplicarea bunelor practici între mediul academic și organizațiile societății civile din Lituania și Moldova”, realizat cu suportul Programului pentru Dezvoltarea Cooperării și Promovarea Democrației al Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Lituania, și în cadrul subprogramului de cercetare „Coordonatele modernizării social-economice, politice, administrative și culturale în Moldova, Basarabia, RASSM, RSSM și Republica Moldova în context regional și european (studii, documente, sinteze)” al Universității de Stat din Moldova.

Mai multe detalii pe <http://www.usm.md>